

אברבנאל לחומש שמות

הקדמה

עיצוב, עריכה, בחירה, פיסוק וכותרות:

יהודה איזנברג

מבוסס על דפוס ונציה ה' שלט – 1579

<http://www.hebrewbooks.org/44335>

אתר דעת תשע"ה

הקדמת אברבנאל לחומש שמות

הנה ראתה החכמה האלהית להבדיל ספרים האלה ולהניח בתחילה ספר בראשית, ואחריו ספר ואלה שמות לארבע סיבות:

האחת לפי שספר בראשית נתייחד לספר המעשים והתלאות שקרו לאנשים יחידים המה הגיבורים אשר מעולם אנשי השם כאדם ונח ושם ועבר אברהם יצחק ויעקב ובניו ושאר יחידי סגולה. ואחרי שהשלים סיפורי ענייני אותם היחידים בספר הראשון ההוא התחיל הספר הב' הזה לבאר ולהגיד ענייני האומה הקדושה הישראלית בכללותה אם במה שנשקעה בגלות מצרים ושעבודם הקשה ואם שנגאלה משם במסות באותות ובמופתים וביד חזקה ושקבלה תורת אמת חוקים ומשפטים אלוהיים בהר סיני ושעשתה בית זבול ומשכן קדש לאלהים ושרתה ביניהם שכינתו וזהו כללות הספר הזה. הנה אם כן הספר הראשון בא בסיפורי אנשים יחידים קדושים אשר בארץ המה. והספר הזה הב' הוא בסיפורי מעלות האומה בכללותה וכפי זאת הבחינה היה ראוי שיקרא הספר הראשון ספר היחידים והספר השני הזה ספר האומה וזו היא הסיבה הראשונה.

והסיבה השניה היא שכוונת התורה האלהית הייתה בעצם וראשונה להשלים עדת ה' ועם מרעיתו בתורתו ובמצוותיו ולהשלימה בשלמויות כלם גופני ונפשי. וכאשר רצתה תורת האלהים לבאר מעלת האומה וקדושתה התחילה לבאר מעלתה מצד אבותיה להודיע שהיא זרע קדש ברך ה' ושאין עם בני ישראל עמים מפוזרים ומפורדים מקובצים יחד על דעת ודת אחת כי הם לא היו כן אבל המה כלם קדושים ומזרע אחד קדוש ומסתעפים מאנשים רשומים. ולכן התחילה סיפור היחס ההוא מאבינו אדם הראשון והגידה מבניו אותם שהיו בלתי שלמים להודיע שלא נסתעפה האומה מהם להיותם כקליפות אלא משת שהוא היה הפרי המובחר להיותו בצלם אלהים ובדמותו ושגם מבני שת היו רבים כקליפה ולא נמשכה מהם האומה רק מנח שהיה הפרי צדיק תמים היה בדורותיו ומצא חן בעיני ה' וממנו נמשכה האומה. וגם לא מכל בני נח נסתעפה כי היו חם ויפת כקליפות רק משם שהיה הפרי הנבחר ומבני שם עבר ומבני עבר אברהם שהוא היה פרי צדיק עץ חיים ומבני אברהם יצחק שהשאר היו כקליפות ומבני יצחק בחר ביעקב ואת עשו שנא. כי היה יעקב לבדו הפרי הטוב למאכל ונחמד להשכיל ובניו י"ב שכולם היו במדרגת הפרי ולא אחד מהם כקליפה והם היו הקהל וקבוץ אנשים רבים כלם שלמים שחל בהם השפע האלהי ראשונה בעולם. וכמו שביאר החבר למלך אלכוזרי.

הנה אם כן הספר הא' היה מספר היחס והסתעפות האומה, והספר הב' הזה הוא מספר מעלות האומה ושלמויותיה בעצמה וזו היא סיבה שנית.

והסיבה הג' היא שהנה ייחד הספר הראשון לסיפורי מעלות האבות וקדושתה ונבואתה ולכן נתייחד ספר בראשית לסיפורי אדם ונח ובניו וכל דורו כדי להגיע לסיפורי אברה' שהיה יותר שלם מהם ולכן נכתבו בתורה שלשה סדרים מסיפוריו ולמעלת יצחק נתייחד סדר א' ולמעלה יעקב ובניו נתייחדו שלשה סדרים ולסיפורי יוסף עם אחיו באו שלשה סדרים הרי לך כל הספר הראשון ההוא הכולל י"ב סדרים בסיפורי מעלות האבות ובעבור שהיה מרע"ה שקול כנגד כלם ועולה על גביהם במעלת הנבואה בא בסיפוריו כל הספר הב' הזה שנכללו בו י"ב סדרים גם כן כאשר נכללו בספר הא' ספר בראשית להודיע ששקול הוא ספר מרע"ה בסדריו ופרשיותיו כסיפורי האבות הקדושים ההם כלם יחד. והיה אם כן הספר הא' ספר האבות והספר הזה הב' ספר מרע"ה וזו היא הסיבה הג'.

והסיבה הד' היא שעקר הכוונה כמו שזכרתי הייתה בספר תורת האלהים להגיד איך לקח אלהים לעם מרעיתו כל זרע בית יעקב ומפני זה הוצרך כותב התורה לספר מעלת אברהם שהיה אב היחס לאומה הזאת ובגללו ספר עניין אדם ונח שם ועבר שמהם נמשך הצדיק ההוא וביאר מעמד בין הבתרים ומה שנאמר לו שם כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם והברית שכרת השם עמו ובריבוי הזרע וירושת הארץ והשגחתו ודיבוקו ית' בזרעו. ומשם והלאה ספר איך נמשכו כל הדברים להתקיים הייעודים ההם וזה היה עניין יעקב ועשו שהתקוטטו מן הבטן ועניין יוסף ואחיו וירידת יעקב מצרים שכל אלה היו סבות מקדימות לגלות האומה וגאולתה. ואחרי שהשלים סיפורי כל הסבות המקדימות ההם בספר בראשית נשלם הספר ההוא. ובא אחריו ספר ואלה שמות לבאר החולי המסובב מאותן הסבות והוא גלות מצרים והתרופה והתשועה שבאו אחריו בגאולת העם ופדיונם ושלמותם בסיני ודבוק ההשגחה בהם באמצעות מלאכת המשכן הנה אם כן היה ספר בראשית ספר הסבות וספר ואלה שמות הוא ספר הגלות והגאולה המסובבת מהן. ומפני זה קראוהו החכמים ז"ל ספר הגאולה ומזה כלו יתבאר לך שחלוק חמשה חומשי התורה והפסקותיה וכן הפסק הסדרים והתחילתם וסופם הכל מרע"ה עשאו מפי הגבורה והכל מכלל פירוש התורה אשר קיבל.

ואחרי הקדמתי זאת במה שיקיף הספר הזה וערכו אל הספר הראשון כפי ארבעת הסיבות האלה, הנה אנכי בא אליך בפירושי בעז"ה: